

ФАКТОРИ І ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АПК РЕГІОНУ

В статті розкрито передумови, фактори та принципи формування функціонально-територіальної організації агропромислового комплексу. Також показано структурно-логічну схему основних блоків системної організації функціонально-територіального розвитку регіонального АПК.

Ключові слова: процес глобалізації, конкурентоспроможність АПК, структуризація факторів, просторове поєднання, потенціально-територіальні системи.

O.V. MAZUR

Vinnytsia Branch of Kyiv University of Market Relation, Vinnytsia, Ukraine

FACTORS AND PRINCIPLES OF FUNCTIONAL –TERRITORIAL ORGANIZATION OF REGIONAL AIC

Abstract – The theme of the article is " Factors and principles of functional-territorial organization of regional AIC" consists of an introduction, experimental part, conclusion, list of references. The aim of the study is to determine the basic concepts of the system and factors of development and operation of the regional agribusiness.

Practical value of the study of large-scale phenomenon - the growing influence of regional characteristics in the whole process of socio-economic development of agriculture, which is due to the influence of these processes of globalization and the state agrarian policy that directs these regions to improve the competitiveness of the whole socio-economic system

Keywords: globalization, competitiveness of agriculture, structuring factors, spatial combination potentials regional system.

Вступ

Головне завдання зростання ролі регіональних особливостей у розвитку АПК потрібно розглянути в контексті дослідження масштабнішого явища – зростаючого впливу регіональних особливостей на весь процес соціально-економічного розвитку цих регіонів, обумовленого впливом на ці процеси глобалізації, а також державною аграрною політикою, що орієнтує ці регіони на підвищення конкурентоспроможності всієї соціально-економічної системи країни.

Процеси глобалізації супроводжуються одночасно посиленням ролі локальних факторів, які ведуть до необхідності збереження своєрідності регіонів, і, положення регіонів починає залежати все більше не тільки від макроекономічної політики країни, але й від особливостей територіальної виробничої системи.

Експериментальна частина

В регіональних АПК з'являються додаткові стимули для залучення в господарський оборот своїх унікальних регіональних переваг, які неможливо відтворити в інших місцях.

До негативних наслідків глобалізації з позицій їх прямого або опосередкованого впливу на перспективи розвитку регіональних АПК слід віднести те, що вона створює проблеми традиційним способам економічного розвитку, особливо для слаборозвинених регіонів. Глобалізація і мережеві інформаційні технології, що формально не підпадають під антимонопольні закони, підсилюють перешкоди для входу нових фірм, у перспективні галузі і технології, створюючи тим самим додаткові бар'єри для ефективної конкуренції.

У результаті теоретичного аналізу сучасних підходів до дослідження факторів, що впливають на розвиток АПК регіону, можливо виділити найбільш поширені, які представлені відомими вітчизняними та зарубіжними вченими. Так, Паламарчук М. М. і Паламарчук О. М.[2, с.416] в якості основних факторів, що обумовлюють розвиток агропромислового комплексу регіону, виділяють природно-ресурсний потенціал території, а також продуктивні сили природи і суспільства. Вченими Андрійчук В.Г. [4, с.15], Саблук П.Т.[5, с.11], Борщевським П.П., Ушкаренко В.О., Чернюк Л.Г., Мармуль Л.О. [3, с. 262] обґрунтований теоретичний підхід до систематизації факторів, що впливають на формування і функціонування агропромислового комплексу регіону.

Систематизуючи запропоновані цими вченими фактори розвитку та функціонування регіональних АПК, вважаємо за доцільне запропонувати наступну узагальнену систему факторів, які можна поєднати в окремі групи: природно-ресурсні, економічні, соціально-демографічні, техніко-економічні, інфраструктурні, що мають як ендогенний, так і екзогенний характер (рис. 1).

Конкурентоспроможність агропромислового комплексу регіону забезпечується ефективним використанням природно-ресурсного та економічного потенціалів, які формуються під впливом сукупності різних факторів і умов, які визначаються як його конкурентні переваги. Структуризація факторів та умов, які зумовлюють конкурентні переваги агропромислового комплексу регіону, розвиток яких, створює умови для забезпечення продовольчої безпеки як стратегічної мети соціально-економічного розвитку регіону, та підсилює його конкурентні позиції у відношенні формування економічного потенціалу. Функціонування агропромислового комплексу регіону як складної виробничої системи піддається впливу різних факторів, ступінь впливу яких зумовлюється характером використання природно-ресурсного потенціалу, станом матеріально-технічної бази, рівнем розвитку науково-технічного потенціалу, наявністю і рівнем якості

об'єктів інфраструктури та ін. Структуризація даних факторів дозволить виявити характер основних проблем функціонування комплексу, визначити детермінанти його розвитку, а також умови, що активують можливість формування нових і розвиток існуючих конкурентних переваг АПК регіону, враховуючи регіональні особливості організації сільськогосподарського виробництва, функціонально-компонентну структуру і співвідношення підгалузей комплексу, а також стратегічні пріоритети регіонального розвитку (рис.2)

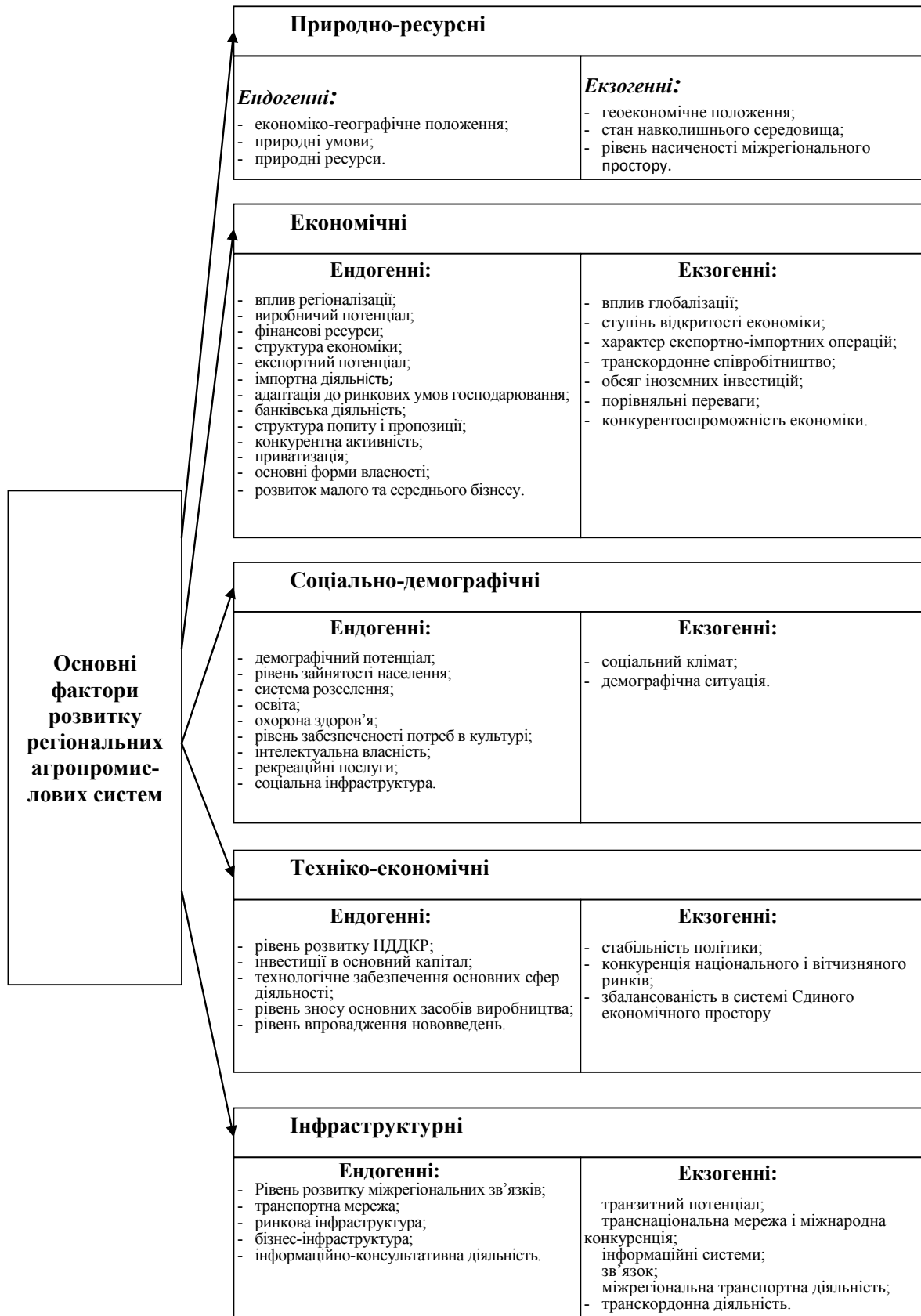

Рис. 1. Основні фактори розвитку регіональних агропромислових систем

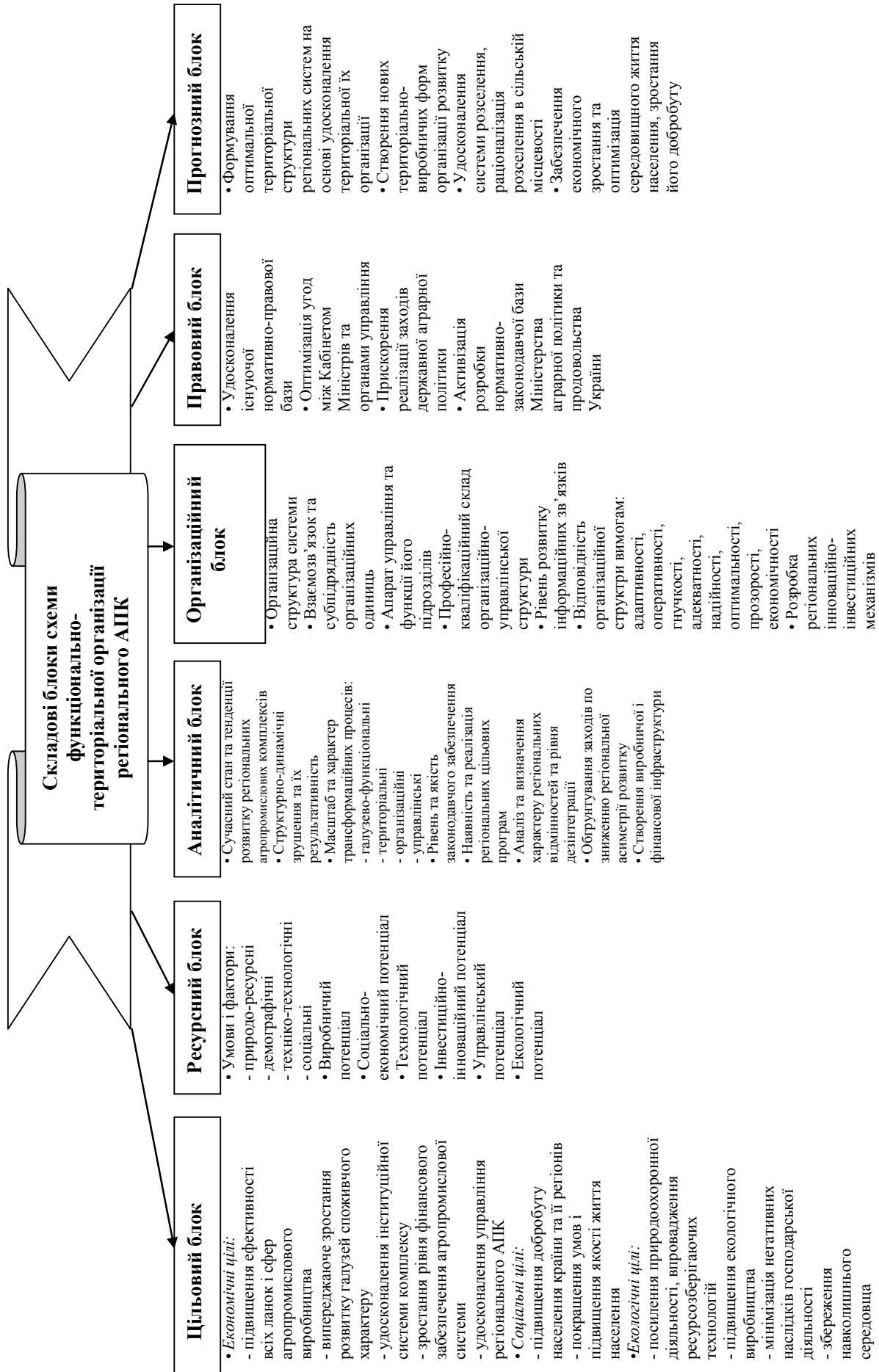

Рис. 2. Структурно-логічна схема основних блоків системної організації функціонально-територіального розвитку регіональних АПК

Територіальна організація регіонального АПК є системою просторового поєднання і взаємодії його складових, виробничо-територіальних утворень, що формуються на основі використання умов і факторів, закономірностей і принципів та забезпечують ефективне господарювання. [1, с.530]. Територіальна організація являє собою комплекс організаційних і економічних заходів, які направлені на підвищення ефективності функціонування регіональних АПК за рахунок оптимізації їх регіональних пропорцій і створення оптимальних функціонально-територіальних інтегрованих форм. Вона включає не лише доцільне розміщення господарських об'єктів, їх матеріально-речових елементів, а й оптимальне поєднання речових елементів і населення як споживача, а також регулювання і управління цим процесом [1, с.536].

Велику роль відіграє природний фактор. Вплив природних умов проявляється зонально та опосередковується рівнем розвитку продуктивних сил та науково-технічним прогресом.

Враховуючи необхідність забезпечення виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції, вплив природних чинників проявляється у необхідності обов'язкового узгодження діяльності у сфері сільськогосподарського виробництва з екологічними та санітарно-технічними вимогами з розміщення об'єктів АПК, а також відповідно встановленим нормам концентрації хімічних і шкідливих речовин у ґрунті. У даному зв'язку особливе значення набуває розвиток екологічного сільського господарства, що виключає застосування мінеральних добрив і пестицидів, що можливо лише за умови державного регулювання розвитку АПК, що передбачає використання стимулюючих механізмів, які забезпечують активізацію підприємницьких ініціатив у сфері реалізації інноваційних проектів з впровадження сучасних технологій виробництва екологічно чистих продуктів харчування.

Соціально-демографічні фактори являють собою сукупність демографічних характеристик населення, особливостей регіонального ринку праці, а також умов праці працівників, зайнятих у виробництві сільськогосподарської сировини та продукції. Важливо акцентувати увагу на ролі соціально-демографічних факторів у розвитку АПК регіону, що проявляється у створенні умов для формування конкурентно-спроможного людського капіталу, що забезпечує можливість генерування інноваційних технологій сільськогосподарського виробництва, адаптації сучасних форм організації агробізнесу, а також інтеграції комплексу в міжрегіональні структури економічної взаємодії

Техніко-економічні фактори характеризуються рівнем розвитку техніки і технологій сільськогосподарського виробництва, вдосконаленням знарядь і предметів праці, які забезпечують підвищення рівня технічної та енергетичної озброєності, механізації та автоматизації сільськогосподарського виробництва.

Використання високопродуктивних сільськогосподарських машин та устаткування дозволяє механізувати й автоматизувати найважливіші технологічні процеси в рамках АПК регіону, підвищити технічний і технологічний рівень сільськогосподарського виробництва, прибутковість сільськогосподарських підприємств, забезпечуючи при цьому населення продуктами харчування високої якості. Технічні фактори, що впливають на функціонування АПК регіону, характеризуються рівнем механізації і автоматизації виробничого процесу, застосуванням індустріальних технологій зберігання, перевезення та комплексної обробки продуктів, що забезпечують збереження поживних і смакових якостей продукції.

Серед факторів, які впливають на розвиток АПК України, пріоритетними є: система господарювання, характер виробничих відносин, рівень соціально-економічного розвитку країни, природні ресурси та структура земельного фонду, технічний рівень і стан основних засобів підприємств АПК, забезпеченість трудовими ресурсами, транспортно-географічні умови. Вирішальне значення мають економічні фактори, від яких залежить раціональне використання природних ресурсів, задоволення споживчого попиту населення, участь у міжнародному поділі праці, збереження навколишнього середовища. Формування системи теоретичних, методологічних і методичних положень, які розкривають сутність, завдання і організацію функціонально-територіального розвитку регіонального АПК, порядок формування стратегічних орієнтирів та механізм їх реалізації, має спиратися на відповідні принципи.

У сучасній вітчизняній науці і практиці організації агропромислового виробництва широкою популярністю відзначаються загальноекономічні принципи – системність, цілеспрямованість, комплексність, оптимальність, ефективність, науковість, пріоритетність, збалансованість, самостійність, конкретність, об'єктивність, динамічність, ризик та ін. Особливу увагу при системній організації регіонального АПК необхідно приділяти й специфічним принципам, властивим тій чи іншій формі, виду чи галузі агропромислового виробництва. Загальновідомо, що одним з необхідних факторів розвитку суб'єктів господарювання АПК є державна аграрна політика. Таким чином, у складі принципів функціонально-територіальної організації агропромислового виробництва регіону повинні бути представлені і принципи підтримки регіональних органів влади (рис. 3).

Під принципами формування функціонально-територіальної організації АПК слід розуміти основні вимоги, положення і правила, які використовуються при розробці напрямів розвитку агропромислового виробництва та їх реалізації. За змістом і функціональним призначенням вони є підставами, керівними установками для управлінських кадрів, що систематизують об'єктивність законів управління і характерні риси реальної практики функціонально-територіальної організації АПК.

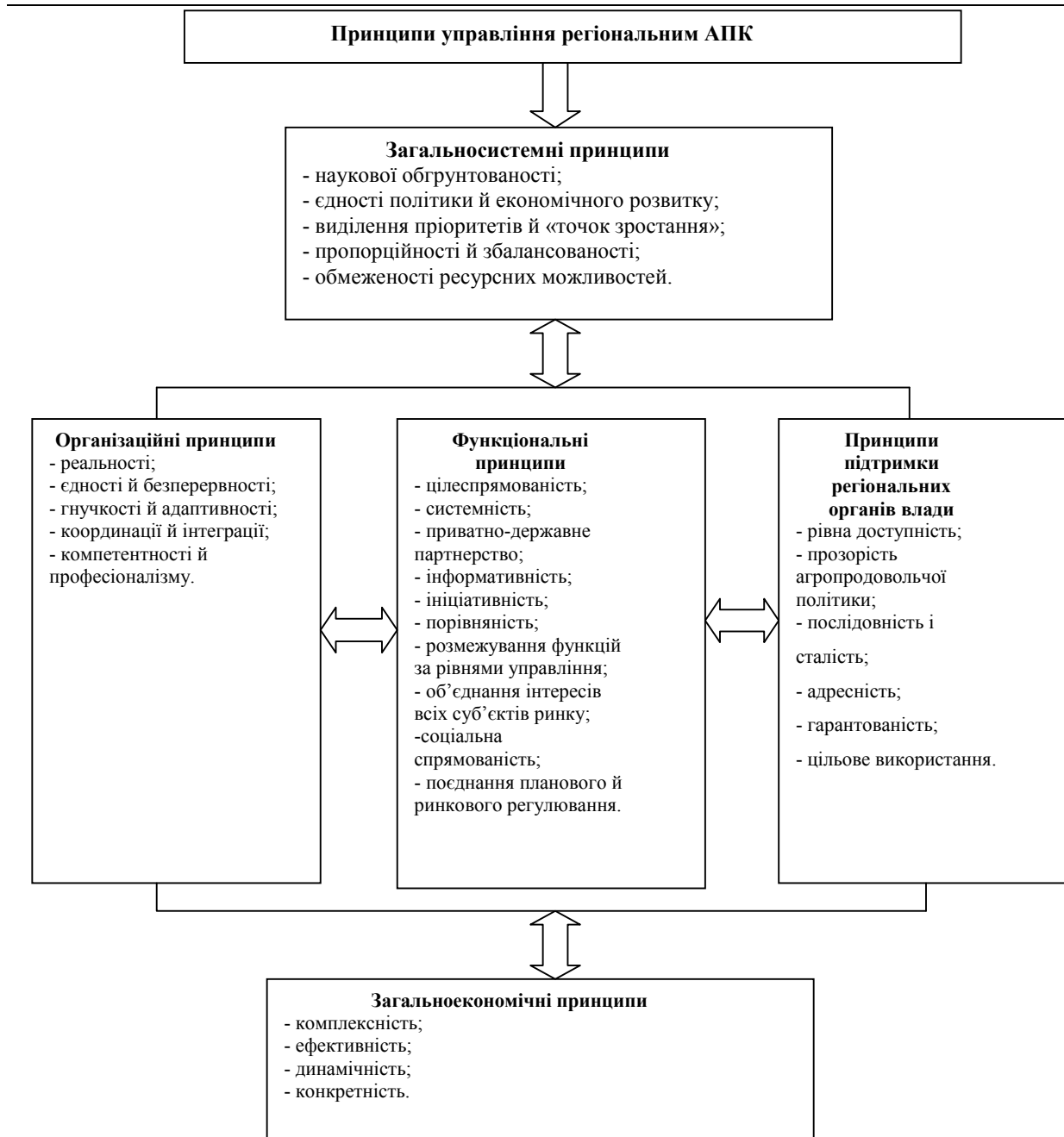

Рис. 3. Принципи управління функціонально-територіальної організації регіонального АПК

Висновки

Найважливішою підставою для систематизації принципів управління АПК є виділення загальних закономірностей, які забезпечують формування ефективної системи управління агропромислового виробництва і загальну спрямованість на реалізацію намічених цілей.

Принципи управління, які використовують при розробці та реалізації напрямів розвитку (реальність, єдність, безперервність, гнучкість, адаптивність, координація та інтеграція, компетентність і професіоналізм) передбачають застосування правил, прийомів і процедур управління, що забезпечують досягнення головної мети з використанням елементів організаційного характеру підвищення зацікавленості й відповідальності кожного суб'єкта даної системи.

Принцип цілеспрямованості передбачає, що основою розвитку АПК регіону є довгострокові цілі, відображені у стратегії соціально-економічного розвитку країни та регіону. Цілі розрізняються залежно від стану агропромислового виробництва та соціальних умов життя сільського населення і передбачають вихід з кризового стану, стабілізацію, зростання чи розвиток територіальної агропродовольчої системи. Слід підкреслити, що найважливішою кінцевою метою функціонування є не просто кількісне зростання виробничих результатів, а системність і комплексність розвитку, тобто перехід до більш високого рівня якісного стану економічної та соціальної сфери.

Принцип соціальної спрямованості означає, що при формуванні стратегічних цілей розвитку регіонального АПК, механізмів їх реалізації перш за все повинні враховуватися інтереси населення.

Пріоритетна роль тут належить проблемам підвищення якості життя на селі.

Принцип системності припускає використання в процесі обґрунтування і прийняття планових рішень системного підходу, до об'єкта управління – АПК на різних рівнях управління, та до процесу функціонально-територіальної організації АПК регіону. Проходження принципу системності означає необхідність розглядати АПК регіону як частину економічного простору країни, тобто при визначенні цілей його розвитку потрібно враховувати міжрегіональні та загальнодержавні взаємозв'язки. Управління агропромислового виробництва регіону представляється як сукупність різних видів управлінських напрямів, що виділяються за істотними ознаками: рівнем управління (загальнодержавне, регіональне, корпоративне); методологічним підходам; управлінським процесам, що відображають зміст механізму управління (у найзагальнішому вигляді це прогноз, аналіз, розробка стратегії розвитку та її реалізація); нормативно-законодавчим і організаційним умовам; інформаційним, матеріальним, трудовим і фінансовим ресурсам, реалізованим як система тільки в процесі діяльності.

Принцип приватно-державного партнерства передбачає: відхід від жорсткої ієрархічної співвідпорядкованості по вертикалі в ході здійснення управління АПК; залучення підприємців, громадськості, галузевих союзів і асоціацій АПК, наукових організацій, населення для обговорення та розробки основних пріоритетів розвитку; договірний характер участі. Дотримання цього принципу має забезпечити баланс інтересів і знаходження консенсусу між усіма учасниками процесу управління.

Всі названі принципи управління тісно взаємопов'язані, тому тільки практичне використання їх у сукупності може забезпечити високу якість і результативність функціонально-територіальної організації регіонального АПК. Це дозволить в цілому підвищити ефективність організаційно-економічного механізму, що реалізує систему управління, і, як наслідок, підняти рівень конкурентоспроможності агропромислового виробництва як на регіональному, так і державному рівнях.

Література

1. Пєпа Т.В. Сучасна парадигма регіонального розвитку продуктивних сил економічного простору України. / Т.В. Пєпа.– Черкаси: Вертиком, 2012.- 530 с.
2. Паламарчук М.М. Економічна і соціальна географія з основами теорії /М.М. Паламарчук, О.М.Паламарчук.– К.: ТОВ «Знання»,1998.-416с.
3. Борщевський П.П. Регіональні агропромислові комплекси України / П.П., Борщевський В.О., Ушкаренко Л.Г Чернюк., Л.О. Мамуль. – К.: «Наукова думка». 1996, – 262с.
4. Андрійчук В.Г. Агропромислові формування нового типу в контексті стратегії розвитку вітчизняного сільського господарства // Економіка АПК.– 2013.– № 1(219).– С.3-15.
5. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / П.Т. Саблук //Економіка АПК.– 2007.– № 2.– С.3-11.

References

1. Pєpa T.V. Suchasna paradyhma rehional'noho rozvytku produktyvnykh syl ekonomichnoho prostoru Ukrayiny . - Cherkasy: Vertykom. 2012.- 530s.
2. Palamarchuk M.M. Ekonomichna i sotsial'na heohrafiyaz osnovamy teorii (M.M.Palamarchuk, O.M.Palamarchuk.- K.: TOV «Znannya»,1998.- 416s.
3. Borshchevs'kyu P.P. Rehional'ni ahropromyslovi komplekxy Ukrayiny (Borshchevs'kyu P.P., Ushkarenko V.O., Chernyuk L.H., Mamul' L.O. – K.: «Naukova dumka». 1996. – 262s.
4. Andriychuk V.H. Ahropromyslovi formuvannya novoho typu v konteksti stratehiyi rozvytku vitchyznyanoho sil'skoho hospodarstva // Ekonomika APK.- 2013.- # 1(219).- S.3-15.
5. Sabluk P.T. Ekonomichnyy mekhanizm APK u rynkoviy systemi hospodaryuvannya //Ekonomika APK.- 2007.- # 2.- S.3-11.

Рецензія/Peer review : 17.4.2014 р.

Надрукована/Printed :11.6.2014 р.

Рецензент: д.е.н.,професор кафедри економіки ,підприємництва та маркетингу Київського університету ринкових відносин Бабич-Побережна А.А.